

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Benlik Kavramları ve Akademik Öz-Yeterlik İnançları: Karşılaştırmalı Bir Çalışma

Self-Concept and Academic Self-Efficacy Beliefs of Gifted Students: A Comparative Study

Fatma ALTUN¹

Hikmet YAZICI²

Özet

Bu çalışmanın temel amacı, üstün yetenekli olan ve üstün yetenekli olmayan öğrencilerin benlik kavramları ve akademik öz-yeterlik inançlarını karşılaştırmalı olarak incelemektir. Ayrıca üstün yetenekli tanısı alan öğrencilerin benlik kavramları ve akademik öz-yeterlik inançlarında cinsiyete ve sosyo-ekonomik düzeye (SED) dayalı farklılıkları incelemek araştırmanın diğer amaçlarıdır. Çalışma grubu 385 ortaöğretim öğrencisinden (Üstün Yetenekli=124, Fen Lisesi= 132, Genel Lise= 129) oluşmaktadır. Araştırmanın verileri Bilgi Toplama Formu, Piers-Harris Çocuklar için Benlik Kavramı ve Akademik Öz-Yeterlik Ölçekleri ile toplanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramı ve akademik öz-yeterlik puanları üstün olmayan her iki gruptan daha yüksektir. Üstün yetenekli kızlar ile erkeklerin benlik kavramları ve akademik öz-yeterlik inançları arasında anlamlı fark yoktur. Yüksek SED'deki üstün yeteneklilerin benlik kavramları düşük SED'deki üstün yeteneklilerden daha olumludur.

Anahtar Kelimeler: Üstün yetenekli, benlik kavramı, akademik öz-yeterlik.

Abstract

The main aim of the study is to determine self-concepts and academic self-efficacy beliefs of gifted students in comparison with non-gifted students. In addition, other aims of the study are to examine the differences based on gender and socio-economic status (SES) in the self-concepts and academic self-efficacy beliefs of students identified as gifted. The study group is composed of 385 secondary students (Identified as Gifted = 124, Science High School Students= 132, General High School Students= 129). The data was collected with Data Information Collection Form, Piers-Harris Self-Concept for Children and Academic Self-Efficacy Scales. According to results of this study, self-concept and academic self-efficacy scores of gifted students are higher than each non-gifted groups' scores. There are not significant difference between self-concepts and academic self-efficacy beliefs of gifted girls and boys. High-SES gifted students have more positive self-concepts than low-SES gifted ones.

Keywords: Gifted, self-concept, academic self-efficacy.

¹ Arş. Gör., KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD, faltun@ktu.edu.tr

² Doç. Dr., KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD, hyaziciktu@gmail.com

Giriş

Üstün yetenekli öğrenciler; genel entelektüel beceriler, özel akademik beceriler, yaratıcı ve üretici düşünme, liderlik becerisi, görsel-uygulamalı sanatlar ve psikomotor becerilerle ilgili alanlarda yüksek performans kapasitesine sahiptirler (Davis ve Rimm, 2004). Üstün yetenekliler, kendilerine ve topluma katkıda bulunabilmeleri için, normal okul programlarının dışında farklı eğitim program ve uygulamalarına gereksinim duyarlar. Türkiye’de, ilk olarak Fen Liseleri daha sonra Anadolu, Güzel Sanatlar, Spor ve Sosyal Bilimler Liseleri kurularak, alanlarında ilgi ve yetenekleri üst düzeyde olan öğrencilere eğitim verilmesi amaçlanmıştır (Ataman, 2004). Bu kurumların üstün yetenekli öğrencilerin özel eğitim ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamadığı gerekçesi ile Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) uygulaması başlatılmıştır. Bilim ve Sanat Merkezleri; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki öğrencilerin, üstün veya özel yeteneklerini geliştirerek, bilimsel düşünme ve davranışlarla estetik değerleri birleştiren, üretken, problem çözen bireyler haline gelmeleri için, onlara gerçek yaşamda öğrenme fırsatları ve özel eğitim aktiviteleri sağlayan kurumlardır (MEB BİLSEM Yönergesi, 2007).

Eğitim sürecinin, üstün yetenekli öğrencilerin akademik ve psiko-sosyal yanlarını etkilemesi kaçınılmazdır. Özellikle benlik kavramının ve öz-yeterlik inançlarının gelişiminde, okul ortamının ve akademik yaşantıların oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Erken çocukluk dönemlerinden itibaren gelişmeye başlayan benlik kavramında hem içsel hem de dışsal (sosyal) karşılaştırmalar önemli rol oynar (Woolfolk, 1998). Bu süreçte sürekli olarak kendi performanslarını hem kendi standartları ile hem de yaşlıları ile karşılaştırma eğiliminde olan bireyler, kendileri için önemli olan kişilerden (ebeveyn, arkadaş, öğretmen vb.) aldıkları sözel ya da sözel olmayan geri bildirimlerle kendileri hakkında bazı yargılara ulaşırlar (Bong ve Skaalvik, 2003). Okul eğitimi ile pozitif yönde ilişkili olan benlik algısı, akademik olarak başarılı olma, kendini değerli hissetme ve arkadaş grubu arasında popüler olma gibi durumlarla güçlenir (Schunk, 2009).

Alanyazında, üstün yeteneklilerin benlik kavramlarına ilişkin farklı görüşlere rastlanmaktadır. İlk görüş (Hoge ve Renzulli, 1993; McCoach ve Siegle, 2003), yeteneklerinin herkes tarafından görülebilen başarılarla dönüşmesinin üstün yetenekliler üzerinde olumlu bir etki yaratacağı, ayrıca sahip oldukları yüksek zihinsel potansiyelleri sayesinde karşılaştıkları olumsuzluklarla daha kolay baş edebilecekleri ve böylece üstün yeteneklilerin benlik kavramlarının normallerden daha yüksek olacağı yönündedir. Bazı araştırmacılar ise (Coleman ve Fults, 1982) üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramlarının referans aldıkları

gruba göre değişiklik gösterebileceğini belirtmişlerdir. “Büyük balık-küçük havuz etkisi” olarak adlandırılan bu görüşe göre; normal öğrenciler arasında sürekli yüksek başarı gösteren üstün yetenekli öğrenciler, oldukça yüksek akademik benlik algısı geliştirirler. Ancak kendileri gibi üstün olanlar arasında her zaman üstün başarı sergileyemedikleri için benlik kavramları olumsuz yönde etkilenir (Marsh ve Hau, 2003).

Üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramlarıyla ilgili literatürdeki bu tartışmalı durum yapılan araştırma sonuçlarına da yansımaktadır. Bazı araştırmacılar (Loeb ve Jay, 1987) üstün yetenekli olan ve olmayan öğrencilerin benlik kavramları arasında anlamlı fark olmadığını bazıları ise (Karnes ve Wherry,1981; Pyryt ve Mendaglio, 1994), üstün yetenekli öğrencilerin normallerden daha olumlu benlik kavramına sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Shechtman ve Silektor (2012) ise benlik kavramını çok boyutlu olarak ele aldıkları çalışmalarında, üstün yeteneklilerin akademik benlik kavramı puanlarının üstün yetenekli olmayanlardan daha yüksek, fiziksel benlik kavramı puanlarının ise daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir.

Üstün yeteneklilerin sosyal karşılaştırmalardan ve okul ortamından etkilenen bir diğer özellikleri öz-yeterlik inançlarıdır. Öz-yeterlik; kişinin kendi yeteneğine, gücüne ve becerilerine ilişkin duygularını kapsar (Budak, 2003). Akademik görevleri başarıyla tamamlayabilme konusunda bireyin kendisine olan inancı ise akademik öz-yeterlik olarak tanımlanır (Schunk, 2009). Bu bağlamda öğrencilerin hedefleri, motivasyon düzeyleri, akademik başarıları akademik öz-yeterlik inançlarını etkiler ve daha büyük akademik başarıları elde etmelerine dönük inançlarını geliştirir (Schunk, 2009). Düşük öz-yeterliğe sahip olan bireylerle karşılaştırılınca öz-yeterlik inancı yüksek olanlar, öğrenme yaşantılarında daha istekli olurlar, daha çok çaba harcar ve güçlükler karşısında daha etkin stratejiler geliştirirler (Eggen ve Kauchak, 1997).

Araştırmacılar öğrencilerin zihinsel yetenekleri ile öz-yeterlik inançları arasında oldukça güçlü ilişkiler olduğunu savunurlar (Pajares,1996; Zimmerman, Bandura ve Martinez-Pons,1992). Yapılan bazı çalışmalarda üstün yetenekli öğrencilerin akademik öz-yeterliklerinin normallerden daha yüksek olduğu bulunmuştur (Junge ve Dretzke, 1995; Zimmerman ve Martinez-Pons, 1990). Pajares (1996), yanlış yapmama konusunda üstün yetenekli öğrencilerin üstün yetenekli olmayanlara oranla daha fazla özen gösterdiklerini, yüksek performans göstermelerine rağmen özellikle üstün yetenekli kızların, yeteneklerine güvensizlik eğilimi içerisinde bulduklarını belirtmiştir. Bu bilgilerin yanında, öğrencilerdeki düşük öz-yeterlik inancının bazı psikolojik semptomlarla bağlantılı olduğu da tespit edilmiştir (Flett, Panico ve Hewitt, 2011).

Bu çalışmanın temel amacı, üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramları ve akademik öz-yeterlik inançlarını üstün yetenekli olmayan öğrenci grupları ile karşılaştırmalı olarak incelemektir. Ayrıca üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramları ve akademik öz-yeterlik inançlarının cinsiyet ve sosyo-ekonomik gelir düzeyine dayalı farklılıklarını incelemek de araştırmanın diğer amaçlarıdır.

Yöntem

Bu araştırma nedensel karşılaştırma ve ilişkisel yöntemlere uygun olarak yapılmıştır. Nedensel karşılaştırma bir davranış kalıbının olası nedenlerini, bu kalıba sahip olanlarla olmayanları karşılaştırarak bulmayı amaçlar. Bu yöntem ex post facto araştırma olarak da adlandırılır çünkü nedenler büyük oranda bir başka değişken üzerinde etkilerini gösterdikten sonra araştırılırlar (Borg ve Gall, 1989: 537).

Çalışma Grubu

Çalışma grubu toplam 385 ortaöğretim öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmaya katılanların 124'ü (K=66, E=58) eğitim gördükleri okulların yanı sıra BİLSEM'e devam eden ve üstün yetenekli tanısı alan öğrencilerdir. Katılımcıların 132'si (K=58, E=74) üstün yetenekli olmayan ancak akademik olarak üstün performans gösteren fen lisesi öğrencilerinden oluşmaktadır. Diğer grupta, üstün yetenekli olmayan 129 (K= 77, E=52) genel lise öğrencisi yer almaktadır. Üstün yeteneklilerle karşılaştırılmak üzere seçilen akademik olarak üstün performans gösteren fakat üstün yetenekli tanısı almamış öğrenci grubu; ortaöğretim giriş sınavından alınan puanlarda %2'lik başarı diliminden öğrenci alan Trabzon ve Ordu Merkez Fen Liselerinde eğitim görmektedir (Ortaöğretim Kurumlarına Geçiş Sistemi, 2011). Bazı araştırmacılar (Örn. Bozgeyikli, Doğan ve Işıklar, 2010), üstün akademik yetenekleri ile normal gruplardan farklılaşan fen lisesi öğrencilerini, üstün yetenekli olarak kabul etmektedirler. Benlik kavramı ve akademik öz-yeterlik inançlarının araştırıldığı bu çalışmada, fen lisesi öğrencileri, üstün yeteneklilerle karşılaştırılmak üzere özellikle araştırma grubuna dahil edilmişlerdir. Üstün yetenekli olmayan diğer öğrenciler ise Trabzon'daki genel liselerden yansız olarak seçilmiştir. Yaşları 15 ile 19 arasında değişen katılımcıların yaş ortalamaları 15.63 ± 1.04 'tür.

Ölçme Araçları

Bilgi Toplama Formu: Araştırmaya katılan öğrencilerin bazı demografik özelliklerinin ve akademik başarılarının belirlenmesi amacıyla araştırmacılar tarafından

geliştirilmiştir. Bu formda, yaş, cinsiyet, sınıf, okul türü, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve son dönem akademik not ortalamalarına ilişkin sorular bulunmaktadır.

Piers-Harris Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği: Bu ölçek, öğrencilerin benlik kavramlarını ölçmek amacıyla 1964 yılında Piers ve Harris tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması 1986 yılında Çataklı ve Öner tarafından yapılmıştır. Tanımlayıcı 80 ifadeden oluşan ölçekte altı alt faktör vardır (I. Mutluluk ve doyum, II. Kaygı, III. Popülarite, Gözde Olma, IV. Davranış ve Uyma, V. Fiziksel Görünüm, VI. Zihinsel ve Okul Durumu). Bu faktörler toplam test varyansının %42'sini açıklamaktadır. İfadelerde verilen yanıtlar "Evet" ya da "Hayır" şeklindedir. Bir bireyin bu ölçekten alacağı puan "0"dan "80"e kadar değişebilmektedir. Puanlar yükseldikçe bireyin benlik kavramının daha olumlu düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Ölçekte ters puanlanan maddeler bulunmaktadır. Genelleştirilmiş Kuder Richardson 20 formülünün uygulanmasıyla elde edilen güvenilirlik değerleri ilkökul için .86 ve ortaokul için .87 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test korelasyonları, Pearson Momentler Çarpımı formülüyle hesaplanmış ve değişmezlik katsayısı .70 olarak bulunmuştur (Öner, 1997).

Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği: Öğrencilerin akademik öz-yeterlik inançlarını ölçmek amacıyla 1988 yılında Owen tarafından geliştirilen ölçeğinin Türkçe uyarlaması Kemer (2006) tarafından lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Toplam 33 maddeden oluşan ölçek "1-Kesinlikle katılmıyorum" ile "5-Tamamen katılıyorum" arasında değişen beşli Likert tipinde cevaplanmaktadır. Altı alt faktörden oluşan ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .87 olup, alt ölçekleri için sırası ile "akademik öz-yeterlik" alt ölçeği için .81, "iyi vatandaş özellikleri" alt ölçeği .70, "sosyal öz-yeterlik" alt ölçeği için .71, "anlayış" alt ölçeği için .54, "akademik yardım yeterliği" alt ölçeği için .88 ve "nicel öz-yeterlik" alt ölçeği için .52 olarak bulunmuştur. Bu araştırma için yapılan işlemde Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .95 olarak hesaplanmıştır.

İşlem Yolu

Araştırma verilerinin toplanması için öncelikle Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığından gerekli izinler alınmıştır. Daha sonra Türkiye'nin değişik illerindeki 11 Bilim ve Sanat Merkezi müdürlüğü ile (Adana, Afyon Aydın Doğan, Amasya, Bursa Cevdet Nerse, Kahramanmaraş, Kırşehir, Manisa, Ordu, Sinop, Uşak ve Zonguldak) görüşülüp ölçeklerin uygulanması konusunda bilgilendirme yapılmıştır. Ölçme araçları fen liseleri ve genel liselerde araştırmacılar tarafından uygulanmıştır. Tek oturumda yapılan uygulamalar, yaklaşık 30 dk. sürmüştür.

Verilerin Analizi

Veriler SPSS 15.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistik tekniklerinin yanı sıra verilerin analizinde bağımsız *t* Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır.

Bulgular

Tanımlayıcı Bulgular

Araştırmaya katılan üstün yetenekli öğrenciler ve diğer gruplardaki katılımcılarla ilgili tanımlayıcı bulgular Tablo 1’de özetlenmektedir. Grupların, cinsiyet ve sınıf değişkenlerinde benzer dağılım oranlarına sahip olduğu görülmektedir. Buna karşın genel lise öğrencilerinin sosyo ekonomik gelir düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Üstün yetenekli öğrencilerin %36.3’ü fen, %39.5’i anadolu ve %24.2’si ise anadolu öğretmen liselerinde eğitim görmektedir. Üstün yetenekli olmayan öğrenciler ise fen liselerinde ve genel liselerde okumaktadır. Üstün yetenekli tanısı alan öğrencilerin akademik not ortalaması 87.30 iken üstün yetenekli olmayan fen lisesi öğrencilerinin 90.27, genel lise öğrencilerinin ise 10.32’dir.

Tablo1

Araştırma Grubuna Ait Tanımlayıcı İstatistik Bulguları

Değişken	Üstün Yetenekli Öğrenciler (N=124)		Fen Lisesi Öğrencileri (N=132)		Genel Lise Öğrencileri (N=129)	
	f	%	f	%	f	%
Cinsiyet						
Kız	66	53.2	58	43.9	77	59.7
Erkek	58	46.8	74	56.1	52	40.3
Sınıf						
9. Sınıf	63	50.8	63	47.7	35	27.2
10. Sınıf	41	33.1	30	22.7	28	21.7
11. Sınıf	16	12.9	29	22.0	43	33.3
12. Sınıf	4	3.2	10	7.6	23	17.8
Ekonomik Gelir Düzeyi						
Düşük	32	25.8	37	28.0	115	89.1
Orta	33	26.6	29	22.0	14	10.9
Yüksek	25	20.2	44	33.3	-	-
Çok Yüksek	34	27.4	22	16.7	-	-
	Ortalama	SS	Ortalama	SS	Ortalama	SS
Yaş	15.33	0.95	15.50	0.96	16.06	1.08
Akademik Not Ortalaması	87.30	8.89	90.27	5.87	70.42	10.32

Üstün Yetenekli Olan ve Olmayan Öğrencilerin Benlik Kavramları ve Akademik Öz-Yeterlik İnançları Arasındaki Farklılıklar

Yapılan ANOVA ile üstün yetenekli öğrencilerin akademik benlik kavramları ve akademik öz-yeterlik puanları üstün yetenekli olmayan fen lisesi öğrencileri ve genel lise öğrencilerinin puanları ile karşılaştırılmıştır. Sonuçlar Tablo 2’de özetlenmiştir. BİLSEM’e devam eden üstün yetenekli öğrenciler ile diğer öğrenci gruplarının benlik kavramları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($F_{(2,382)} = 29.11, p < .05$). Farkın kaynağını araştırmak üzere yapılan Bonferonni testine göre, üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramı puanları ($\bar{X} = 58.38$) hem fen lisesi öğrencilerinden ($\bar{X} = 50.74$) hem de genel lise öğrencilerinden ($\bar{X} = 51.49$) anlamlı düzeyde yüksektir.

Analizler sonucunda, öğrencilerin akademik öz-yeterlik inançları arasında da ($F_{(2,382)} = 23.08, p < .05$) anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu fark, üstün yetenekli öğrencilerin akademik öz-yeterlik puanlarının ($\bar{X} = 124.87$) fen lisesi öğrencilerinden ($\bar{X} = 119.14$) ve genel lise öğrencilerinden ($\bar{X} = 109.94$) anlamlı derecede yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca fen lisesine giden öğrencilerin akademik öz-yeterlik puanları ($\bar{X} = 119.14$) genel lise öğrencilerinin puanlarından ($\bar{X} = 109.94$) anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 2

Üstün Yetenekli Öğrenciler ile Diğer Öğrenci Gruplarının Benlik Kavramları ve Akademik Öz-Yeterlik İnançları Arasındaki Farklılıklar

Değişken		KT	Sd	KO	F	p
Benlik Kavramı	Gruplar arası	4476.70	2	2238.35	29.11	.001
	Gruplar içi	29376.66	382	76.90		
	Toplam	33853.36	384			
Akademik Yeterlik	Öz- Gruplar arası	14407.74	2	7203.87	23.08	.001
	Gruplar içi	119237.7	382	312.14		
	Toplam	133645.4	384			

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Benlik Kavramları ve Akademik Öz-Yeterlik İnançlarında Cinsiyet ve Sosyo-Ekonomik Gelir Düzeyine Dayalı Farklılıklar

Araştırma grubunda yer alan üstün yetenekli olarak tanımlanmış 124 öğrencinin benlik kavramları ve akademik öz-yeterlik inançlarında cinsiyete dayalı fark olup olmadığını tespit etmek üzere bağımsız *t*-testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 3’te özetlenmiştir. Üstün yetenekli kızlar ve erkeklerin benlik kavramları ($t=0.67, p > .05$) ve akademik öz-yeterlik inançları ($t=-0.50, p > .05$) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 3

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Benlik Kavramları ve Akademik Öz-Yeterlik İnançlarında Cinsiyete Dayalı Farklılıklar

Değişken	Cinsiyet	N	Ort	SS	t	p
Benlik Kavramı	Kız	66	58.91	9.05	0.67	0.505
	Erkek	58	57.78	9.81		
Akademik Öz-Yeterlik	Kız	66	123.95	22.14	-0.50	0.618
	Erkek	58	125.91	21.41		

Üstün yetenekli öğrencilerin akademik öz-yeterlik inançlarında sosyo-ekonomik gelir düzeyine dayalı bir fark bulunmazken ($F_{(3,120)} = 1.96, p > .05$) benlik kavramları puanlarında anlamlı fark olduğu görülmüştür ($F_{(3,120)} = 4.97, p < .05$). Farkın kaynağını anlamak üzere yapılan Bonferroni testi sonucunda, sosyo-ekonomik gelir düzeyi çok yüksek olan öğrencilerin benlik kavramı puanlarının ($\bar{X} = 62.97$), gelir düzeyi düşük olanlarınkinden ($\bar{X} = 54.59$) anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Benlik Kavramları ve Akademik Öz-Yeterlik İnançlarında Sosyo-Ekonomik Gelir Düzeyine Dayalı Farklılıklar

Değişken		KT	Sd	KO	F	p
Benlik Kavramı	Gruplar arası	1199.48	3	339.83	4.97	0.003
	Gruplar içi	9653.71	120	80.45		
	Toplam	10853.19	123			
Akademik Öz-Yeterlik	Gruplar arası	2718.71	3	906.23	1.96	0.123
	Gruplar içi	55401.22	120	461.68		
	Toplam	58119.94	123			

Tartışma

Bu çalışmada, üstün yetenekli tanısı alan öğrencilerin benlik kavramlarının fen lisesi ve genel lise öğrencilerinden anlamlı düzeyde daha olumlu olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, üstün yetenekli olan ve olmayan öğrencilerin karşılaştırıldığı daha önceki araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir (Preckel, Goetz, Pekrun ve Kleine, 2008; Pyryt ve Mendaglio, 1994). Shechtman ve Silektor (2012) üstün yeteneklilerin, benlik kavramı ölçeğinin alt boyutlarından; akademik benlik ve duygusal kaygı yokluğunda üstün olmayan akranlarından daha yüksek puan aldıklarını, kendini açma ve fiziksel benlik alt boyutlarında ise daha düşük puanlar aldıklarını ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada benlik kavramının tüm alt boyutlarında üstün yetenekliler lehine sonuçlar elde edilmiştir. Türkiye’de yapılan bazı çalışmalarda fen

lisesi öğrencileri üstün yetenekli olarak kabul edilmektedir (Bozgeyikli, Doğan ve Işıklar, 2010). Bu nedenle fen lisesi öğrencileri ile tanılanmış üstün yeteneklilerin genel benlik kavramlarında ve tüm alt boyutları arasında bulunan farklılık dikkat çekicidir. Bu bulgu üstün yetenekli olarak tanılanmanın benlik kavramını olumlu etkilediği görüşünü desteklemektedir. Aynı zamanda BİLSEM’lerde verilen eğitimin öğrencilerin gelişimlerine olumlu katkılar sağladığı düşünülebilir. Özel sınıflar, hızlandırılmış ve okul dışı programlar gibi farklı eğitim ortamlarında yapılan karşılaştırmalarda üstün yeteneklilerin benlik kavramlarında düşük düzeyde farklılıklar olduğu, geniş ölçüde benzer özellikler görüldüğü saptanmıştır (Hoogeveen, Hell ve Verhoven, 2011; Shechtman ve Silektor, 2012). Bu kapsamda, yeteneklerine uygun olarak hazırlanan eğitim ortamlarının üstün yetenekli öğrencilerin psiko-sosyal gelişimlerini olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Üstün yetenekli öğrencilerin akademik öz-yeterlik inançlarının da diğer gruplardan yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgu da daha önce yapılan araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir (Pajares, 1996; Zimmerman ve Martinez-Pons, 1990). Yoon (2009) okuldan sonra zenginleştirilmiş programda eğitim gören üstün yeteneklilerin öz-yeterlik algılarının bilimsel araştırma becerilerini doğrudan etkilediğini tespit etmiştir. Akademik öz-yeterlik algısı ile akademik başarı arasında pozitif ilişki olduğu bilinmektedir (Malpass, O’Neil ve Hocevar, 2010). Bu çalışmada akademik not ortalaması en yüksek olan fen lisesi öğrencilerinin akademik öz-yeterlik inançlarının üstün yeteneklilerinkinden anlamlı düzeyde düşük olması ve akademik öz-yeterlik inancı en yüksek olan üstün yetenekli grubunun okul not ortalamasının fen lisesi öğrencilerinden düşük olması ilginç bir bulgu olarak görülmektedir. Bu durumda, akademik başarıyı sadece okul not ortalaması ile değerlendirmekten kaynaklanan bir sınırlılık olabileceği gibi, BİLSEM’lerde öğrencilerle yapılan bireysel çalışmalar ve diğer uygulamaların üstün yetenekli öğrencilerin öz-yeterlik inançlarını güçlendirdiği, fakat öğrencilerin okul ortamında bu tür bireysel çalışma imkanları bulamadıkları düşünülebilir. Hedricks (2009) homojen sınıflarda eğitim görme süresi ile başarı arasında anlamlı ve olumlu bir ilişki bulmuştur. Ayrıca uygun sınıf ve ortamların düzenlenmesi ile üstün yetenekli öğrencilerin başarı sorunlarının azaltılabileceğine dikkat çekmiştir.

Bu araştırmanın bulgularına göre, üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramları ve akademik öz-yeterlik inançlarında cinsiyete dayalı fark yoktur. Literatürde bazı araştırma sonuçlarının bu bulgu ile benzer bazılarının ise farklı olduğu görülmektedir. Örneğin Karnes ve Wherry (1981), üstün yetenekli kız ve erkek öğrencilerin benlik kavramlarını karşılaştırdıkları çalışmada anlamlı bir fark bulamamışlardır. Fakat Bencik (2012), cinsiyete

dayalı olarak yaptığı karşılaştırmada üstün yetenekli kızların hem genel benlik kavramında hem de beş alt boyutunda erkeklerden anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldıklarını tespit etmiştir. Üstün yetenekli kızların benlik kavramlarının erkeklerden daha olumsuz olduğunu bulan araştırma sonuçları da vardır (Preckel ve Brull, 2008). Akademik öz-yeterlik inancında ise üstün yetenekli kızlar ile erkeklerin bazı alanlarda farklılaştıkları; erkeklerin matematik, bilgisayar ve sosyal bilimlerde, kızların ise dil ve sanat alanlarında daha yüksek öz-yeterlik inancına sahip oldukları bulunmuştur (Huang, 2012; Malpass, O'Neil ve Hocevar, 2010).

Sosyo-ekonomik gelir düzeyine göre üstün yetenekli öğrencilerin akademik öz-yeterlik inançlarında farklılık tespit edilmemiştir. Bununla birlikte yüksek sosyo-ekonomik gelir düzeyine sahip üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramlarının gelir düzeyi düşük olan öğrencilerden anlamlı düzeyde daha olumlu olduğu bulunmuştur. Daha önceki araştırma sonuçları da yüksek sosyo-ekonomik gelir düzeyine sahip olanların benlik kavramlarının daha olumlu olduğunu göstermektedir (Van Tassel-Baska, Olszewski-Kubilius ve Kulieke, 1994; Zhang, 2001). Benlik kavramının gelişiminde sadece akademik alanda değil fiziksel ve sosyal alandaki karşılaştırmalar da önemli rol oynar. Rosenberg ve Pearlin (1978), sosyal statü ile benlik saygısını yaş gruplarına göre inceledikleri çalışma sonucunda, sosyal statü durumundan en fazla ergenlerin benlik saygısının etkilendiğini bulmuşlardır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramı puanları ile akademik öz-yeterlik puanları üstün yetenekli olmayanlarınkinden anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramları ve akademik öz-yeterlik inançlarında cinsiyete dayalı anlamlı fark tespit edilememiştir. Sosyo-ekonomik düzeyleri dikkate alındığında üstün yetenekli öğrencilerin akademik öz-yeterlik inançları arasında anlamlı bir farka rastlanmazken, yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramlarının düşük sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerden daha olumlu olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar üstün yeteneklilik ile olumlu benlik kavramı ve akademik öz-yeterlik inancı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları vardır. Bu çalışmada üstün yetenekliliği ayırt etmek için öğrencilere daha önce veya şu anda BİLSEM'e devam edip etmedikleri sorulmuştur. Fakat öğrencilerin BİLSEM'e yönlendirilmemesi ve dolayısı ile herhangi bir tanılama sürecinden geçmemiş olması üstün yetenekli olmadığını söylemek için yeterli değildir. Daha sağlıklı bir karşılaştırma yapmak için üstün yeteneklilik tanı sürecine katılan fakat başarılı olamayan öğrencilerin araştırma grubuna dahil edilmesi önerilebilir. Ayrıca, genel lise

öğrencilerinin rastgele seçilmelerine rağmen çoğunlukla düşük sosyo-ekonomik gelir düzeyine sahip olması bu çalışmanın sınırlılığı olarak görülmektedir. Bundan sonraki araştırmalarda sosyo-ekonomik statülerin dengeli bir şekilde dağıldığı gruplarla çalışılması önerilmektedir. Ayrıca BİLSEM’lerde verilen eğitim ve psikolojik hizmetlerin etkililiğinin daha iyi değerlendirilmesi amacıyla, BİLSEM’e devam edenlerle üstün yetenekli tanısı alan fakat BİLSEM’e devam etmeyen öğrenci grupları arasında karşılaştırmalar yapılabilir.

Kaynaklar

- Ataman, A. (2004). Üstün zekalı ve özel yetenekli çocuklar. M. R. Şirin ve diğerleri (Haz.), *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı* (ss.155-168). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Bencik, S. (2012). Bilim Sanat Merkezlerine devam eden 12–14 yaş grubu üstün yetenekli çocukların benlik algılarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163), 3-16.
- Bong, M. & Skaalvik, E.M. (2003). Academic self-concept and self-efficacy: How different are they really?, *Educational Psychology Review*, 15 (1), 1-40.
- Borg, W. R. & Gall, M. D. (1989). *Educational Research: An Introduction (5th Ed)*, New York: Longman.
- Bozgeyikli, H., Doğan, H. & Işıklar, A. (2010). Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28 (1), 133-149.
- Budak, S. (2003). Psikoloji Sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Coleman, J. M. & Fults, B. A. (1982). Self- concept and the gifted classroom: the role of social comparisons, *Gifted Child Quarterly*, 26 (3), 116-120.
- Davis, G. & Rimm, S. (2004). *Education of the Gifted and Talented (5th Ed.)*, Boston: Pearson Education.
- Engen, P. & Kauchak, D. (1997), *Educational Psychology Windows on Classrooms (3rd Ed.)*. New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Flett, G.L., Panico, T. & Hewitt, H.P.L. (2011). Perfectionism, type-A Behavior and self-efficacy in depression and health symptoms among adolescents, *Current Psychology*, 30 (2), 105-116.
- Hedricks, K. B. (2009). *The impact of ability grouping on achievement, self-efficacy and classroom perceptions of gifted elementary students*. Unpublished Dissertation. Walden University.

- Hoge, D. R. & Renzulli, S. J. (1993). Exploring the link between giftedness and self-concept, *Review of Educational Research*, 63 (4), 449-465.
- Hoogeveen, L., Hell, J.G. & Verhoven, L. (2011). Social-emotional characteristics of gifted accelerated and non-accelerated students in the Netherlands. *British Journal of Educational Psychology*, 1-21.
- Huang, C. (2012). Gender differences in academic self-efficacy: a meta-analysis. *European Journal of Psychology of Education*, DOI 10.1007/s10212-011-0097-y. Retrieved 02.02.2012, from <http://www.springerlink.com/content/t52210t488428736/fulltext.pdf>
- Junge, M.E. & Dretzke, B. J. (1995). Mathematical self-efficacy gender differences in gifted/talented adolescents, *Gifted Child Quarterly*, 39 (1),22-26.
- Karnes. F.A. & Wherry, J.N. (1981). Self-concepts of gifted students as measured by the Piers- Harris Children's Self-Concept Scale, *Psychological Reports*, 49(3), 9-14.
- Kemer, G. (2006), *The role of self-efficacy, hope, and anxiety in predicting university entrance examination scores of eleventh grade students*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi.
- Loeb, R. C. & Jay, G. (1987). Self concept in the gifted children: Differential impact in boys and girls, *Gifted Child Quarterly*, 31, 4-9.
- Malpass, J.R., O'Neil, H. F. & Hocevar, D. (2010). Self-regulation, goal orientation, self-efficacy, worry, and high-stakes math achievement for mathematically gifted high school students, *Roeper Review*, 21 (4), 281-288.
- Marsh, H. W. & Hau, K. (2003). Big-fish-little-pond effect on academic self concept: A cross cultural (26-country) test of negative effects of academically selective schools, *American Psychologist*, 58, 364-376.
- McCoach, D. B & Siegle, D. (2003). The structure and function of academic self-concept in gifted and general education students, *Roeper Review*, 25 (2), 61-65.
- Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi (2007). *Tebliğler Dergisi*, Şubat 2007/2593.
- Ortaöğretim Kurumlarına Geçiş Sistemi (2011). Yerleştirme Tavan Taban Puanları Listesi. http://oges.meb.gov.tr/docs/2011_tavan_taban_PUAN.pdf
- Öner, N. (1997). *Türkiyede Kullanılan Psikolojik Testler* (3. Basım). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Pajares, F. (1996). Self-efficacy beliefs and mathematical problem-solving of gifted students, *Contemporary Educational Psychology*, 21, 325-344.

- Preckel, F. & Brull, M. (2008). Grouping the gifted and talented: Are gifted girls most likely to suffer the consequences?, *Journal for the Education of the Gifted*, 32 (1), 54-85.
- Preckel, F., Goetz, T., Pekrun, R. & Kleine, M. (2008). Gender differences in gifted and average-ability students: Comparing girls' and boys' achievement, self-concept, interest, and motivation in mathematics, *Gifted Child Quarterly*, 52 (29), 146-159.
- Pyryt, M.C. & Mendaglio, S. (1994). The multidimensional self-concept: A comparison of gifted and average-ability adolescents, *Journal for the Education of the Gifted*, 17(3), 299-305.
- Rosenberg, M. & Pearlin, L. I. (1978). Social class and self-esteem among children and adults, *The University of Chicago Press*, 84 (1), 53-77.
- Shechtman, Z. & Silektor, A. (2012). Social competencies and difficulties of gifted children compared to nongifted peers, *Roeper Review*, 34, 63-72.
- Schunk, D. H. (2009). *Öğrenme Teorileri: Eğitimsel Bir Bakışla* (Çev. Ed. Muzaffer Şahin), (5. Baskıdan çeviri), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Van Tassel-Baska, J., Olszewski-Kubilius, P. & Kulieke, M. (1994). A study of self-concept and social support in advantaged and disadvantaged seventh and eighth grade gifted student, *Roeper Review*, 16 (3), 186-191.
- Woolfolk, A. E. (1998). *Educational Psychology* (7. Baskı). Boston: Allyn and Bacon.
- Yoon, C. H. (2009). Self-regulated learning and instructional factors in the scientific inquiry of scientifically gifted Korean middle school students, *Gifted Child Quarterly*, 53(3), 203-216.
- Zhang, L. (2001). Thinking styles, self-esteem and socio-economic status. *Personality and Individual Differences*, 31(8):1333-1346.
- Zimmerman, B. J. , Bandura, A. & Martinez-Pons, M. (1992). Self-motivation for academic attainment: The role of self-efficacy beliefs and personal goal setting, *American Educational Research Journal*, 29 (3), 663-676.
- Zimmerman, B. J. & Martinez-Pons, M. (1990). Student differences in self-regulated learning: relating grade, sex, and giftedness to self-efficacy and strategy use, *Journal of Educational Psychology*, 82 (1), 51-59.

Extended Abstract

Purpose

Gifted students' in the school environment have been different from the average students', due to their special academic and affective characteristics. These differences can impact the gifted students' social relationships, self-perception and academic life.

The main aim of this study is to determine self-concepts and academic self-efficacy beliefs of gifted students in comparison with non-gifted students. In addition, other aim of this study is to examine the differences based on gender and socio-economic status (SES) between self-concepts and academic self-efficacy beliefs of gifted students. The study group is composed of 385 secondary students. 124 of participants (Female= 66, Male= 58) have diagnosed as gifted and they have continued to study regular classes as well as special education programs for gifted (in Science and Art Centers). 132 of participants (Female= 58, Male= 74) are not gifted but they have academically high ability, and they are science high school students. The other group is consisted of 129 (Female=77, Male=52) non-gifted students in general high school. The mean age of participants is 15.63 ± 1.04 (ranging from ages 15 to 19).

The data were collected with Data Information Collection Form, Piers-Harris Self-Concept for Children and Academic Self-Efficacy Scales. Data were analyzed using SPSS 15.0 software. Independent t test, One-Way Analysis of Variance (ANOVA) and descriptive statistical techniques were used in process analyze of the data.

Results

Descriptive findings of gifted and non gifted participants are summarized in Table 1. It is observed with similar frequency of gender and class variables in all groups. But, non-gifted high school students were found to have lower socio-economic status. Gifted students studying in different kind of high schools (Science High School= 36.3%, Anatolian High School= 39.5%, and Anatolian Teacher High School= 24.2%) as well as special education program for gifted. Non-gifted students are studying in the general, and science high schools.

Self-concepts and academic self-efficacy scores of gifted students were compared with non-gifted science high school students' scores and high school students' scores by ANOVA. The results are summarized in Table 2. Significant difference was found between self-concept scores of gifted, and other non-gifted groups' scores ($F_{(2,382)} = 29.11, p < .05$). According to the Bonferonni test, the self-concept scores of gifted students ($\bar{X} = 58.38$) were significantly

higher than science high school students' scores ($\bar{X} = 50.74$) and the general high school students' ($\bar{X} = 51.49$).

Results show that there is a significant difference between academic self-efficacy beliefs scores of gifted students and non gifted groups' scores ($F_{(2,382)} = 23.08, p < .05$). Gifted students' academic self-efficacy scores ($\bar{X} = 124.87$) were significantly higher than science high school students' scores ($\bar{X} = 119.14$), and the general high school students' scores ($\bar{X} = 109.94$).

The self-concept and academic self-efficacy beliefs of gifted students were analyzed with independent *t*-test, to determine whether there are differences based on gender and social-economic status. According to Table 3, there are not significant difference between self-concepts ($t=0.67, p > .05$) and academic self-efficacy beliefs ($t=-0.50, p > .05$) of gifted girls and boys. As shown in Table 4, high-SES gifted students have more positive self-concepts than gifted students in low-SES ($F_{(3,120)} = 4.97, p < .05$).

Discussion

In this study, gifted students' self-concepts were found to be significantly more positive than science high school students' and general high school students'. This result was similar to the results of previous research. Some studies carried out in Turkey consider regard science high school students as gifted. But, we were found difference between self-concept of students identified as gifted and self-concept of science high school students. This finding supports that identification as gifted positively affects their self concept.

Gifted students' academic self-efficacy beliefs were also higher than other groups. This finding is consistent with results of previous researches. It is known that there is a positive correlation between academic achievement and academic self-efficacy. In this study, academic self-efficacy beliefs of science high school students which has highest academic grade point average was significantly lower than academic self-efficacy of gifted students. Due to the individual work and other applications in pull-out programs (Science and Art Centers), gifted students' self-efficacy beliefs could increase but gifted students could not find these opportunities in their school environment.

According to the findings of this study, there is no difference between self-concepts and academic self-efficacy beliefs of gifted girls and boys. This finding is similar to some studies in the literature while is different some studies. There is not any difference the academic self-efficacy beliefs of gifted students based on socio-economic income status. However, self-concepts of gifted students in high socio-economic income were found to be

significantly higher than low-income students. The results of previous research shows that self-concept of students in high socio-economic income levels was more positive.

Conclusion

In this study, self-concepts and academic self-efficacy of gifted students were examined and compared with non-gifteds'. But, this study has some limitations. Non-gifted students in this study were not taken any identifying process. To make the comparison more effective, it could be offered that all students in research group could be involved in the process of identifying and then gifted students could compared with non-gifted. For the following studies, it is recommended that the groups being compared should have a similar socio-economic status. Also, studies investigating the effectiveness of pull-out programs could be made.